

перспективним господарствам, молодим селянам. Пріоритет мають кваліфіковані покупці. Реформування польського місцевого самоврядування призвели до покращення наданих для населення послуг, підвищенню якості управлінських рішень, більш цільового використанню бюджетних коштів. Однак є й інша сторона медалі. Залишилася досить централізована фінансова система, і як наслідок у фінансуванні місцевого самоврядування значне місце займають трансферти з державного бюджету. До доходів воєводств надходять незначні відсотки з державних податків, відчувається дефіцит бюджетних надходжень [3].

Проаналізувавши різні системи управління земельними ресурсами, можна побачити, що всі країни досить різноманітно підходять до цього питання. Варто наголосити, що крім регулювання питань відчуження земельних ділянок, важливою є підтримка роботи земельного ринку та обов'язкова державна реєстрація операцій із землею.

Зарубіжний досвід регулювання земельних правовідносин є дуже корисним для України. Держави за десятиліття напрацювали дієві механізми ефективного і раціонального використання сільськогосподарських земель. Ураховуючи національні традиції землекористування, вони можуть бути враховані під час становлення вітчизняної моделі належного землекористування.

Список використаних джерел:

1. Височанська М. Я. Зарубіжний досвід використання земельних ресурсів. Агросвіт. 2015. № 15. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/15_2015/13.pdf.
2. Кірейцева О. В. Іноземний досвід формування земельного ринку. Економіка АПК. 2011. № 10. С. 174-178.
3. Проніна О. В. Регулювання земельних відносин на прикладі зарубіжного досвіду. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2014. № 1. С. 76-82.

Вадим ЛАЗЕЧКО

магістрант II курсу

спеціальності 103 Науки про Землю

Науковий керівник – проф. Андрій КУЗИШИН

ПРОСТОРОВА РОЗОСЕРЕДЖЕНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧОРТКІВСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Адміністративно-територіальні зміни, які утвердились в Україні впродовж останніх кількох років дали поштовх до оцінки тих новоутворених просторових об'єднань, які виникли в сучасних умовах. Сьогодні є потреба здійснення досліджень щодо параметрів функціонування таких територій з метою активізації та актуалізації використання такого простору. В своєму дослідженні ми хотіли б

закцентувати увагу на особливостях диференціації територіальних утворень за параметрами їх соціально-економічного стану.

Метою роботи є просторова диференціація територій територіальних громад за компактністю та характером можливостей їх організації, виходячи з потенційних можливостей території на прикладі Чортківського району Тернопільської області.

Успішна організація території громади та добробуту її членів залежить, насамперед, від того, наскільки успішно вона зможе самоорганізуватися, узгодити діяльність своїх членів задля досягнення їх спільних цілей.

Просторове планування є важливим для ефективного використання територіальних ресурсів для нових об'єднаних громад, територія яких значно збільшується. Це зробило дієвим реалізацію територіального та земельного потенціалу територіальних громад з урахуванням принципового вирішення розвитку, планування, забудови та іншого використання територій громади, також за межами населених пунктів.

В ході дослідження нами було проведено типізацію об'єднаних територіальних громад за рівнем їх приналежності до сільських територій та наближеністю до великих міст (обласного та районних центрів). Для цього використано інформацію Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Тернопільській області, Прес-центру ініціативи «Децентралізація» та Google Maps для визначення відстані між центром громади та обласним і районним центрами.

Стюарт Елден припускає, що території відображають відмінний спосіб соціальної та просторової організації, пов'язаний із певними способами просторового мислення. На його думку територію можна розглядати як раціоналізацію простору, яка виникла через ряд соціальних і політичних практик; а територіальність, дозволяючи класифікацію та диференціацію, є результатом способів уявлення простору. Територія – це щось «сформоване безперервними процесами трансформації, регулювання та управління» [11, с. 17].

Роберт Сак наголошує на інструментальній природі територіальності. Це означає, що територіальність глибоко вкорінена в суспільних відносинах, тому території, не будучи природними утвореннями, є результатом соціальних практик і процесів і створюються за певних умов, щоб служити певним цілям.

Кожна територія відзначається власними властивостями (природні, суспільні, просторові), відношеннями (просторові, положення, функції) та процесами (системо формування, інтеграції, диференціації) [4, с. 4]. Аналіз території проводиться з позиції місцеположення об'єктів, просторового відношення і взаємодії, за їх просторовою впорядкованістю та організацією.

Чортківський район охоплює південну частину Тернопільської області.

Сьогодні в його межах виділяється 22 територіальні громади із 55, які функціонують в Тернопільській області (табл. 1). Ці громади відносно рівномірно розподілені між різними за характером адміністрування населеними пунктами – 7 сільських територіальних громад, 8 селищних територіальних громад та 7 міських територіальних громад. Якщо ж оцінювати середні показники розмірів площ територіальних громад, то в районі домінують територіальні громади, площі яких є меншими або відповідають середньому показнику в межах району. Щоправда, тут відзначається значна «полярність» з позиції оцінки розмірів самих громад. Тут представлені територіально малі (13) або великі (7) громади. Великими площами відзначаються, насамперед, громади, які до 2020 р. мали на своїй території адміністративні центри районів (Борщівська, Бучацька, Заліщицька, Монастирська) або в недалекому минулому виконували такі ж функції (Гримайлівська, Товстенська). Винятком є Білобожницька територіальна громада, яка займає площу майже 270 км² та об'єднує 10 населених пунктів.

Аналізуючи первинні дані [7], можна прийти до висновку, що наближеність територій до великого міста впливає на площу та кількість населення громади, що об'єднується: чим ближче розташована територіальна громада до міського населеного пункту, тим менше її площа та кількість населення, і навпаки. Це свідчить про те, що наближеність громади до міста більшою мірою визначає її економічну спроможність, ніж кількість населення та площа. Водночас, територіальні громади невеликих населених пунктів, котрі розташовані поблизу міст, активно використовують соціально-економічний, інфраструктурний потенціал міста, більшість трудових ресурсів цих поселень зайнято на міських підприємствах.

Ще один критерій, вартий уваги для оцінки диференціації територіальних громад, – відстань від адміністративного центру району чи обласного центру. Певна річ, в сучасних умовах можна посперечатися на можливості діджиталізації та інтернету загалом, але транспортна доступність та геометричне розташування адміністративних центрів залишається фактором правильної організації простору всіх рівнів адміністративних одиниць.

Об'єднаний розподіл територіальних громад одночасно за наближеністю до обласного та районного центрів дає змогу проаналізувати соціально-економічні перспективи розвитку громади більш системно та точно, адже за одним із рівнів просторової диференціації громада може належати до наближених, а за іншим – до периферійних, і навпаки. Зрозуміло, що у більш вигідному становищі перебувають громади, наближені до міст за обома рівнями диференціації. Натомість територіальні громади, що відносяться до периферійних за обома типами, перебувають у гіршій ситуації [2, с. 90].

Таблиця 1

Ключові характеристики територіальних громад Чортківського району
Тернопільської області*

№ з/п	Територіальні громади	Тип громади	Кількість населених пунктів	Рік заснування	Площа територіальної громади, кв.км	Чисельність населення, осіб
1.	Білобожницька	сільська	18	2020	269.8	10818
2.	Більче-Золотецька	сільська	7	2020	103.9	3982
3.	Борщівська	міська	26	2020	411.4	29146
4.	Буцацька	міська	37	2020	524.2	37886
5.	Васильковецька	сільська	9	2020	170.1	8070
6.	Гримайлівська	селищна	25	2020	330.9	9490
7.	Гусятинська	селищна	17	2020	245.8	15576
8.	Заводська	селищна	6	2020	90.4	6852
9.	Заліщицька	міська	30	2020	351.9	26994
10.	Золотопотіцька	селищна	15	2020	160.4	15172
11.	Іване-Пустенська	сільська	4	2020	80.4	4831
12.	Коліндянська	сільська	8	2020	155.8	6593
13.	Копичинецька	міська	12	2020	171.0	13150
14.	Коропецька	селищна	8	2020	87.1	6006
15.	Мел.-Подільська	селищна	22	2020	244.4	6551
16.	Монастирська	міська	40	2020	471.4	19357
17.	Нагірянська	сільська	12	2020	180.9	8613
18.	Скала-Подільська	селищна	15	2020	184.9	10238
19.	Товстенська	селищна	26	2020	338.8	18343
20.	Трибухівська	сільська	7	2020	118.7	8750
21.	Хоростківська	міська	10	2020	183.6	13695
22.	Чортківська	міська	8	2020	151.7	36632

* Джерело: <https://decentralization.gov.ua/areas/0352>

В межах Чортківського району Тернопільської області чотири центри територіальних громад розташовані в межах 15-ти кілометрової доступності від центру району. Ще шість центрів територіальних громад області характеризуються амплітудою відстані в межах 15,1-30 км, – в усіх адміністративних районах області такі центри громад розташовуються в практично однаковому кількісному розподілі. Найбільша кількість центрів громад розташовується на відстані понад 30 км від районних центрів – 11 (максимальний показник відстані – с-ще Мельниця-Подільська – м. Чортків, – 66 км). Виникнення територій економічного росту, так і територій економічного занепаду є наслідком процесів локалізації. Територіальна громада, що неспроможна конкурувати за залучення та ефективне використання зовнішнього капіталу, інформації та знань, залишається далеко позаду. Відсталість депресивних територій в сучасних умовах розширено відтворюється, розрив у показниках ВРП

на мешканця, зайнятості, середньої зарплати та добробуту населення у порівнянні з конкурентоспроможними територіями зростає.

Висновки. Проведення реформи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою на засадах зміцнення регіонального розвитку, поглиблення децентралізації влади, використання моделі взаємодії у відносинах центральної та місцевої влади є обов'язковим та необхідним для забезпечення розвитку обласних територій. Водночас оцінка конфігураційних особливостей територіальних громад може бути умовою активізації чи оптимізації місцевого розвитку в межах конкретних територій.

22 територіальні громади Чортківського району Тернопільської області потенційно мають умови для якісної організації своєї території. В переважній більшості випадків можна стверджувати про оптимальні показники площ, функціональності їх центрів та територіальної доступності. Ці характеристики формують суттєвий ресурс для того, щоб ідентифікувати існуючі громади як суб'єкти організації простору області.

Слід розуміти, що кожна територіальна громада Чортківського району Тернопільської області є не відособленим утворенням, а відкритою системою, котра за допомогою багатосторонніх економічних, соціальних, управлінських, інформаційних зв'язків взаємодіє з іншими елементами просторової організації області. Їх структурованість, ресурсна затребуваність та внутрішня обумовленість формують стратегію розвитку таких територій.

Список використаних джерел:

1. Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування: монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Довгого НАН України»; наук. ред. В.С. Кравців. Львів, 2016. 264 с.

2. Ільїна М. В., Шпильова Ю. Б. Просторова диференціація об'єднаних територіальних громад на прикладі Житомирської області. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 21, частина 1, 2018. С. 88-92.

3. Кузишин А.В. Регіональний вимір соціально-політичних процесів: теорія, методологія та практика суспільно-географічного дослідження. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. Тернопіль, 2021. 40 с.

4. Кузишин А.В. Простір та особливості його вивчення в суспільних науках здобувачами вищої освіти. Досвід та вдосконалення якості практичної підготовки: постковідні та мілітарні виклики: Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2023. С. 3-5.

5. Кузишин А.В. Суспільно-географічна характеристика просторової розосередженості територіальних громад Тернопільської області. Вісник Тернопільського відділу Українського географічного товариства. Тернопіль: СМП «Тайп». № 7 (випуск 7), 2023. С. 10-15.

6. Кузишин А. В., Поплавська І. В., Задворний С. І., Пушкар Б. Т., Горошко А. А. Особливості просторової диференціації територіальних громад: приклад Тернопільської області. Слобожанський науковий вісник. Серія: Природничі науки. 2024. Випуск 1, С. 97-104.

7. Перелік громад Тернопільської області. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/areas/0352>.

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 724-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Тернопільської області» Лист Тернопільської обласної державної адміністрації від 16 грудня 2020 року № 04-8690/42. Режим електронного доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-a724r>.

9. Чеболда І.Ю., Кузик І.Р. Порівняльна характеристика структури землекористування територіальних громад різних типів. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Екологія». 2022. Вип. 26. С. 75-88.

10. Шаблій О.І. Основи суспільної географії. 2-ге видання. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 296 с.

11. Elden S. How should we do the history of territory. Territory, Politics, Governance, 2013. 1 (1), 5-20.

Віктор МУХА

магістрант II курсу

спеціальності 103 Науки про Землю

Науковий керівник – проф. Андрій КУЗИШИН

ОСОБЛИВОСТІ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ СТАРОПРОМИСЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Питання повторного використання територій є важливим напрямком розвитку сучасної науки, зокрема географічної, та економіки. У результаті інтенсивного розвитку гірничодобувної та переробної промисловості утворилися місця скупчення промислових відходів, зокрема техногенних утворень – відвалів гірничодобувних підприємств, хвостосховищ збагачувальних фабрик, шлакозольних відвалів паливно-енергетичного комплексу. Вони являють собою типові браунфілди – занедбані території колишнього промислового використання, які є джерелами забруднення підземних вод, землі та повітря [5, с. 41]. Небезпечні утворення знижують якість життя та конкурентоспроможність не тільки окремих муніципальних утворень, але і цілих регіонів; прискорюють міграцію жителів територій до регіонів із кращими умовами навколишнього середовища; нівелюють інтерес потенційних інвесторів до розвитку території. Подальше використання таких земель є неможливим без проведення комплексу робіт з екологічного очищення та ревіталізації.

Серед актуальних досліджень цієї проблематики варто згадати вітчизняні праці С. Доскіч, А. Кузишина, В. Михненко, Л. Савчук, М. Солдак, Д. Череватський. Також ця проблема є актуальною для сучасних наукових досліджень на світовому рівні: В. Ярчевський, Й. Кой, Б. Флінтал, Й.-Дж. Кунц, Е. Новакова, П. Клуфсчек, С. Мартінат, З. Осман.

В Україні браунфілди пов'язують з деіндустріалізацією та переоціненою й неконкурентоспроможною промисловістю. Досить часто території таких підприємств просто не мали можливості